

فنون ادبی دوازدهم
درس ۱۲ (آرایه)
مدیریت اداره آموزش و پرورش ناحیه ۳
گروه های آموزشی ناحیه ۳
نام دبیر : سونیا دری
دبیرستان شهید چمران
دیماه ۹۹

حسن تحلیل

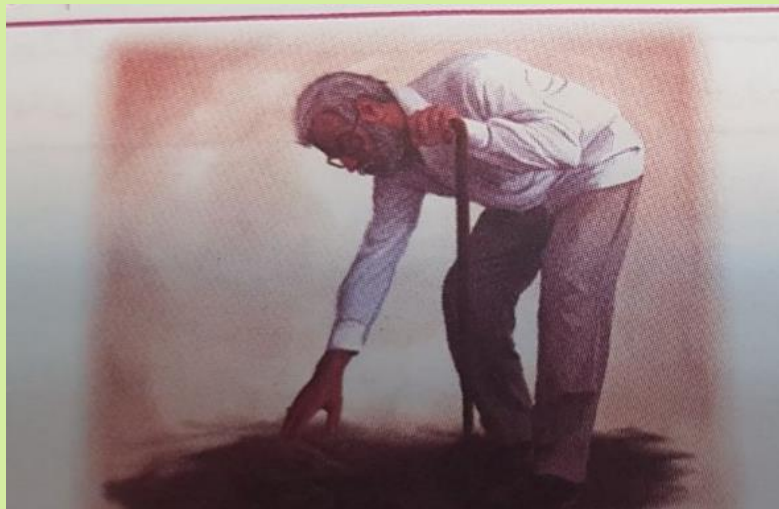
در لغت به معنی « دلیل نیکو آوردن » است .
در اصطلاح ادبی : آوردن دلیل غیر واقعی اما شاعرانه و ادبی
برای موضوعی به گونه ای که خواننده را قانع و راضی کند .

دو نکته مهم

- (۱) - اغلب در بیت برای بیان دلیل انجام یک کار، از حروف ربط استفاده می شود.
مثل : تا ، که ، زیرا ، چون ، چو ، به دلیل ، از آن .....
- (۲) - گاه یک بیت « حسن تعلیل » دارد اما هیچ حرف ربطی در بیت دیده نمی شود.
در این صورت با توجه به معنی و مفهوم باید به حسن تعلیل پی برد .

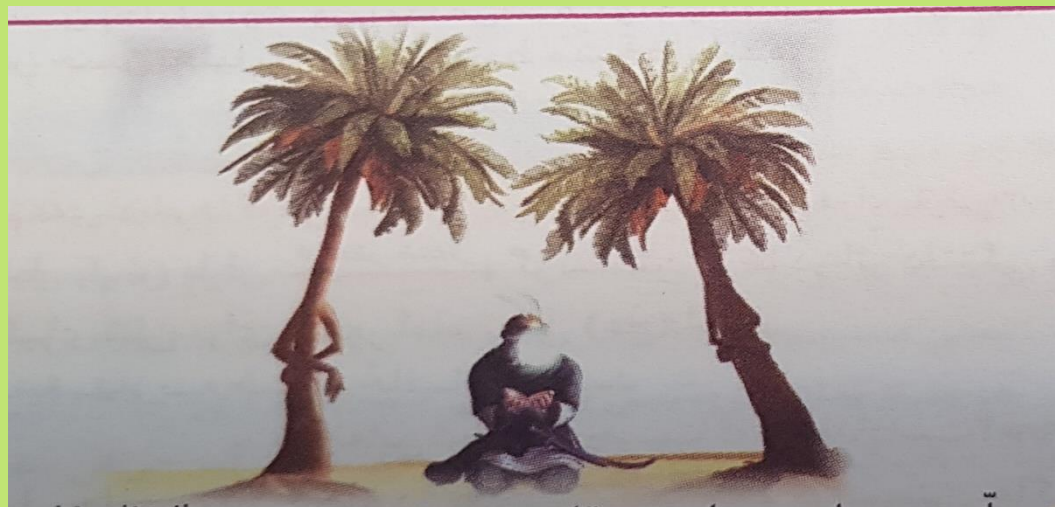
مثال ۱ : مسن تحلیل

خمیده پشت از آن گشتند پیران جهان دیده
که اندر خاک می جویند ایام جوانی را

مثال ۲ : مسن تحلیل

درختان را دوست دارم که به احترام تو قیام کرده اند .

حس آمیزی

آمیختن دو یا چند حس مختلف با یکدیگر در سخن است :
به گونه ای که بر زیبایی و تأثیر کلام بیفزاید .

حواس پنج گانه و عملکرد آن ها

حس بینایی : مربوط می شود به آنچه با چشم دیده می شود . مثل : رنگ ها ، تصاویر ، نور ....

حس شنوایی : مربوط می شود به آنچه با گوش شنیده می شود . مثل : صدا ، ترانه ، حرف ، قصه و ...

حس بویایی : مربوط است به آنچه با بینی بوییده می شود . مانند : بوی غذا ، بوی گلها ، بوی عطرها و...

حس چشایی: مربوط است به آنچه با زبان چشیده ویا درک می شود. مثل: انواع مزه ها ترشی، شوری و ..

حس لامسه : مربوط است به آنچه با پوست لمس و یا درک می شود. مثل : زبری ، نرمی ، گرمی و.....

مثال ۱ : حس آمیزی

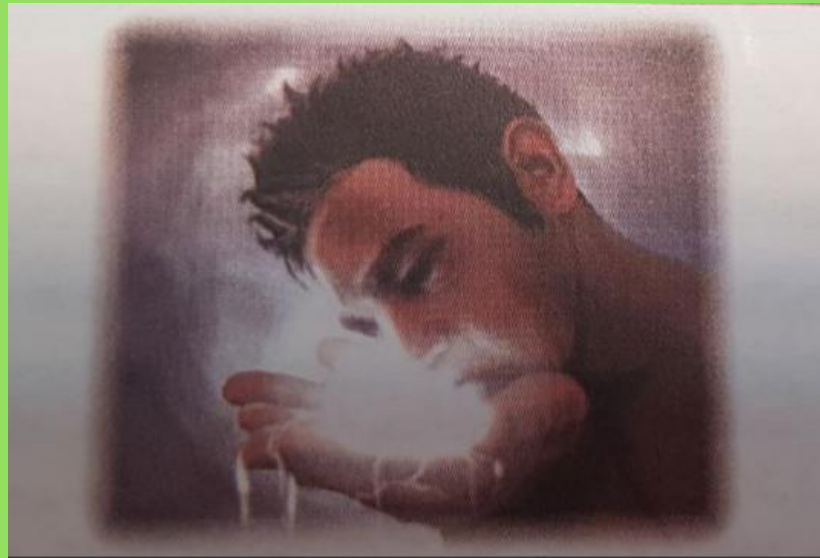
روزم مبارک است که روی تو دیده ام   بختم موافق است که بوی تو شنیده ام

مثال ۲ : مس آمیزی

زندگی آب تنی کردن در حوضچه « اکنون » است / روشنی را بچشمیم .

انواع حس آمیزی

۱- هر دو سوی حس آمیزی قابل درک با حواس پنج گانه باشند .

مانند : صدای گرم ، خنده سرد و ...

۲ - یکی از دو سوی حس آمیزی از امور انتزاعی باشد .

گاهی اوقات اموری که با هیچ یک از حواس پنجگانه قابل درک نسیت و جزء امور ذهنی (انتزاعی) هستند (مثل : فکر ، فهم ، جان ، روح ، دوستی ، عادت و ...) با یک حس ظاهری در می آمیزد و « حس آمیزی » پدید می آورد .

مانند : حقیقت تلخ ، ذوق لطیف ، مزه نیاز ، عشق سرد ، مزه خوشبختی و ...

نمودار انواع مس آمیزی

۱- مسی - مسی   مثل : حرف تلخ

۲- مسی - انتزاعی   مثل : حقیقت تلخ

ساختار حس آمیزی

حس آمیزی می تواند دو گونه ساخت داشته باشد :

- ۱- استفاده از فعل مانند : دیدن صدا ، شنیدن بو و ....
- ۲- استفاده از ترکیبات اضافی یا وصفی مثل : بوی ریا ، بهانه شیرین

برخی از رایج ترین ترکیباتی که مس آمیزی دارند

شنیدن بو	شنیدن رنگ	دیدن آهنگ	چشیدن روشنایی	حرف خوش مزه
صدای گرم	صدای سبز	آواز سرخ	شعر تر	جیغ بنفش
سلام خشک	دیدن بو	بهانه رنگین	دشنام تلخ	سخن نرم
شکر خنده	پاسخ تلخ	تلخ شنیدن	تلخ گفتن	بخت سبز
ترانه شیرین	رنگ صدا	جان شیرین	گریه تلخ	قصه سرد

اسلوب معادله

در لغت یعنی : برابر سازی

در اصطلاح : بیان مطلبی است در دو عبارت مستقل به گونه ای که یکی از طرفین معادلی است برای تأیید طرف دیگر.

بنابراین بیتی که دو مصراع آن در ظاهر هیچ ارتباطی با هم ندارند اما یکی از مصراع ها در حکم مثال و مصداقی برای مصراع دیگر باشد ، « اسلوب معادله » دارد .

نکات مهم

(۱) - در « اسلوب معادله » ارتباط معنایی دو مصراع بر اساس **تشبیه** است .

۱- بین دو مصراع **نباید** حرف ربط باشد .

۲- یکی از مصراع ها مفهومی ذهنی را بیان می کند و مصراع

دیگر مثالی عینی و ملموس است .

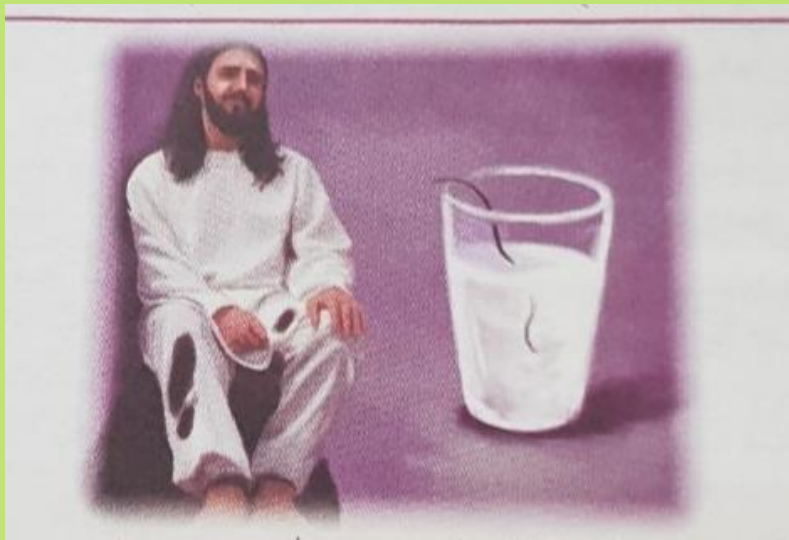
۳- اگر بیت اسلوب داشته باشد باید بتوان بین مصراع ها

« همان گونه که » یا « همان طور که » قرارداد .

(۲) - راه تشخیص اسلوب معادله :

مثال ۱ اسلوب معادله

عیب پاکان زود بر مردم هویدا می شود   موی اندر شیر خالص زود پیدا می شود

مثال ۲ اسلوب

دوداگر بالا نشیند کسر شأن شعله نیست   جای چشم، ابرو نگیرد گرچه او بالاتر است

فرق حسن تعلیل با اسلوب معادله

(۱) - در اسلوب: برای یک موضوع فقط یک مثال یا مصداق می آید .

اما در حسن تعلیل: برای موضوعی علت و دلیل ادبی ذکر می شود .

(۲) - در اسلوب هیچ رابطه دستوری بین دو مصراع وجود ندارد و در واقع بین موضوع و مصداق ،

حرف ربط وابسته ساز **نمی آید** .

اما در حسن تعلیل اغلب موارد بین دو قسمت اصلی سخن (موضوع و دلیل ادبی) حرف ربط

وابستگی **می آید** .

تمرین : در هر کدام از ابیات زیر چه آرایه ای به کار رفته است؟

آشنایان را در ایام پریشانی بپرس
یادگاری که در این گنبد دوار بماند
ز ماهیان بطلب طعم آب دریا را
هیچ بویی ز می ، در شیشه و ساغر ندید
ز آن است که هرکس دهنش پاره کند
سیاهی از حبشی چون رود که خود رنگ است

- ۱- شانه می آید به کار زلف در آشفتگی
- ۲- از صدای سخن عشق ندیدم خوش تر
- ۳- حلاوت سخن تلخ را ز عاشق پرس
- ۴- نشئه دیدار ساقی ، رونق مستی شکست
- ۵- پیش دهن پسته ز تنگی زده لاف
- ۶- ملامت از دل سعدی فرو نشوید عشق

مُدايا چنان کن سرانجام کار

تو خوشنودپاشی و ما رستگار